

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію **Резніченко Юлії Олегівни**
«Наративні моделі української повісті 2010-х років»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 035 *Філологія*

Актуальність теми дисертації. Дисертація Резніченко Юлії Олегівни «Наративні моделі української повісті 2010-х років» актуальна як в історико-літературній, так і теоретичній перспективі. Завжди на часі дослідження, спрямовані на осмислення сучасного стану літератури, щодо якого апріорі відсутні будь-які усталені погляди, тим більше в наш час методологічного плюралізму. У рецензованій роботі оприямино результати наративно-генологічного аналізу 25 повістей минулого десятиліття, які дотепер не були об'єктом прискіпливої уваги літературознавців. Дисертація пропонує наративно-генологічне прочитання української повістєвої прози 2010-х років, що співмірне з концептуальними літературознавчими векторами сьогодення, зокрема методологічними засадами наратології, психоаналізу, рецептивної естетики, гендерних і деконструктивістських студій тощо. Реалізація системного методологічного підходу забезпечує ґрунтовність наукової рецепції й інтерпретації художнього тексту з погляду проблемно-тематичної, ідейної, образної тощо сфер поетики повісті, що впливають на наративну специфіку творів, а отже, є чинниками визначення наративних моделей. До позитивів роботи зараховуємо розгляд аналізованих творів в історико-літературній перспективі, покликаний продемонструвати плинність жанрової природи української повісті 2010-х років.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано на кафедрі української літератури Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара. Тему роботи сформульовано згідно з науково-дослідною темою кафедри української літератури «Поетика художнього тексту: художньо-естетичний контекст та жанрово-стильові домінанти його реалізації» (2016–2018, номер державної реєстрації 0116U003379) і виконано в межах науково-дослідної теми кафедри «Поетика художнього тексту: від модернізму до постмодернізму» (2019–2021, номер державної реєстрації 0119U100045). Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (протокол від 22 листопада 2018 р. № 6): «Своєрідність наративної організації української повісті 2010–2019 рр.», скоординовано на засіданні бюро наукової ради НАН України з проблеми «Класична спадщина та сучасна художня література» Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка (протокол від 18 грудня 2018 р. № 2): «Наративні моделі української повісті 2010-х років», уточнено на засіданні вченої ради факультету української й

іноземної філології та мистецтвознавства Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (протокол від 10 листопада 2020 р. № 3).

Формулювання наукової задачі, нове вирішення якої одержане в дисертації. Мета дослідження полягала в тому, щоб простежити специфіку й закономірності розгортання наративу в українській повісті 2010-х років та систематизувати проаналізовані художні тексти за реалізованими в них наративними моделями.

У ході реалізації мети Юлія Резніченко успішно вирішила такі завдання:

- узагальнити наявні теоретичні відомості про розвиток жанру повісті (в аспекті його наративної специфіки), уточнити поняття наративної моделі;
- типологізувати виявлені в сучасній українській літературі наративні моделі повісті 2010-х років, виділивши їхні сталі й плинні ознаки;
- увиразнити в аналізованих текстах специфіку наративного моделювання референтної й комунікативної подій та її кореляцію з художньою концепцією людини в повісті попередніх десятиліть ХХ століття;
- простежити вплив на типологічні особливості жанрових моделей української повісті ключових тенденцій сучасного літературного процесу.

Наукова новизна отриманих автором результатів. Уперше систематично досліджено наративну специфіку значного масиву сучасних текстів повістєвого жанру українських письменників. Проаналізовано 25 творів, визначених авторкою репрезентативними. Результатом аналізу стала запропонована Ю. Резніченко класифікація наративних моделей сучасної української повісті, розроблена з урахуванням традиційних жанрових параметрів наративу (тип нарації, один центральний герой; лірична суб'єктивність; увага до повсякдення) та новітніх досягнень наратології. Серед параметрів класифікації – специфіка розгортання нарації в тексті в єдності референтної й комунікативної подій, а також структура наративу, що включає як тип нарації, так і фокалізацію, вияв авторської інтенції тощо. Наративні повістєві моделі визначені на основі повторюваних ознак різної частотності. Конкретизовано визначення центрального поняття – наративної моделі, котре дослідниця доповнила рецептивним аспектом. Набуло подальшого розгляду питання виявлення основних етапів еволюції жанру повісті в українській літературі, зокрема в аспекті наративної структури. Специфіку заявлених наративних моделей пов'язано з тенденціями історичного розвитку літератури та сучасним літературним процесом.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження мають вагоме історико-літературне значення для розуміння специфіки сучасного літературного процесу в Україні та можуть бути застосовані для його подальшого вивчення, для теоретико-літературних (генологічних і

наратологічних) студій та інших розвідок, присвячених наративній організації художніх текстів; а також можуть бути використані під час розроблення курсів за вибором студента та семінарів із проблем новітньої української літератури. Спостереження й висновки Ю.Резніченко знадобляться також дослідникам творчості окремих українських письменників.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються. Дослідження є новаторським, його висновки ґрунтуються на значній літературно-художній та теоретичній основі, є обґрунтованими й достовірними.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною працею. Усі результати отримані безпосередньо автором, а наукові статті виконано без участі співавторів.

Апробація матеріалів дисертації. Дисертацію обговорено й схвалено на міжкафедральному семінарі факультету української й іноземної філології та мистецтвознавства Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (протокол № 1 від 27 травня 2022). Основні результати дослідження відображено в доповідях, виголошених на 15 конференціях різного рівня, зокрема 9 міжнародних («Тіло як текст та текст тіла: тіло / тілесність у художньому та літературознавчому дискурсах» (Київ, Київський національний лінгвістичний університет, 28–29 березня 2019), «Художні феномени в історії світової літератури: перехід мови в письменництво («Міжкультурний діалог»))» (Харків, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 12–13 квітня 2019), «Літератор-інтелектуал у міграційних процесах: виклики для пам'яті та ідентичності» (Миколаїв, Чорноморський національний університет імені Петра Могили, 17–18 травня 2019), «Епоха Голодомору у мовній та концептуальній картинах світу» (Київ, Український інститут національної пам'яті, Інститут історії України НАН України, Український науково-дослідний та освітній центр вивчення Голодомору, Науково-освітній консорціум вивчення Голодомору при Канадському інституті українських студій Альбертського університету, 07–08 червня 2019), «Літературознавство ХХІ століття: сучасні виклики та перспективи» (Київ, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 19–21 червня 2019), «Kultury wschodniosłowiańskie – oblicza i dialog» (Польща, Познань, Wschodniosłowiańskie Koło Naukowe przy Instytucie Filologii Rosyjskiej i Ukraińskiej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 05–06 грудня 2019), «Східнослов'янська філологія: від Нестора до сьогодення» (Бахмут, Державний вищий навчальний заклад 258 «Донбаський державний педагогічний університет» Горлівський інститут іноземних мов,

26 березня 2020), «Філологічні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень» (Львів, Наукова філологічна організація «ЛОГОС», 11–12 грудня 2020), «Сонячні кларнети: танець, музика, театр у літературних проєкціях» (Бердянськ, Бердянський державний педагогічний університет, 23–24 вересня 2021)) та 6 *всеукраїнських* (V Всеукраїнський форум студентів, аспірантів і молодих учених (Дніпро, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, 25–26 квітня 2019), «Література в контексті культури» (Дніпро, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, 16–17 травня 2019), «“Неложними устами” про світ і людину у світі», присвячена 95-річчю від дня народження Павла Загребельного (Дніпро, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, 24–25 жовтня 2019), Всеукраїнський науково-теоретичний семінар для молодих учених пам’яті Ніли Зборовської (Київ, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 12 листопада 2019), «“Повість про людей”: антропологічний вимір прози Валер’яна Підмогильного в контексті літератури Розстріляного відродження» (Дніпро, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, 26 березня 2021), «(Не)можливість канону: світова література / література українська» (Харків, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 12–13 листопада 2021)) конференціях.

Мова і стиль роботи. Мова, стиль і зміст дисертації відповідають вимогам, що висуваються до наукових праць такого рівня, виклад матеріалу характеризується послідовністю й системністю.

Публікації. З теми дисертації опубліковано 16 статей, з яких 4 надруковано у фахових наукових виданнях України, 5 – в інших наукових періодичних виданнях і 7 тез доповідей.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що містить 312 найменувань на 32 сторінках та додатків на 7 сторінках. Загальний обсяг дисертації – 258 сторінок, обсяг основного тексту – 219 сторінок.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, сформульовано мету та завдання дослідження, визначено об’єкт і предмет, окреслено основні методи, розкрито наукову новизну дисертації, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, подано інформацію про апробацію роботи.

Перший розділ містить узагальнену інформацію зі сфер генології та наратології, що становить теоретико-методологічне підґрунтя подальшого історико-літературного дослідження, зокрема відомості щодо категорії жанру, динаміки жанрових параметрів повісті, стану вивчення жанру повісті (підрозділ 1.1) та розглянуто концептуальні поняття наратології в

генологічному аспекті (зауважено особливості наративної типології та уточнено поняття наративної моделі) (підрозділ 1.2).

Наступні два розділи презентують дві групи наративних моделей української повісті 2010-х років – традиційну (з лінійним наративом та збереженням базових повістевих наративних координат, дотриманням принципу поступовості й узгодженості подій) та нетрадиційну (з фрагментованим наративом і частковим відходом від дотримання класичних жанрових норм повісті у бік змішування різних типів нарації, зокрема за принципами ризоми, гіпертексту, відтінення (само)свідомості й підсвідомості героя та / або наратора).

Другий розділ складається з трьох підрозділів, перший із яких присвячений розкриттю авторської концепції класифікації наративних моделей, а два інших – власне наративним моделям першої групи, зокрема лінійно-ретроспективній та лінійно-проспективній.

Нетрадиційні наративні моделі з фрагментованим наративом розкриті в третьому розділі, де визначено художні параметри ризомної наративної моделі (підрозділ 3.1) й механізми оприявлення свідомого й несвідомого в текстах дисперсної моделі (підрозділ 3.2).

У висновках узагальнено результати проведеного дослідження.

Робота містить чотири додатки, в яких у формі таблиць унаочнено авторську класифікацію обох груп наративних моделей повістей 2010-х років (додатки А, Б) та наведено список публікацій здобувача за темою дисертації (додаток В) і відомості про апробацію результатів дослідження (додаток Г).

Окремі дискусійні питання і зауваження.

1. Приємно зауважити ґрунтовну теоретичну базу дослідження Ю. Резніченко та усвідомлено виписану методику його реалізації. Водночас у переліку методів, використаних у дисертації, відсутня когнітивістика, хоч у дисертації наголошено на виявленні в межах жанру сталих і плінних ознак, що є одним із центральних аспектів цієї методології. Інші ключові ракурси когнітивної генології, зокрема увиразнення механізмів жанрового мислення автора і читача, не є визначальними для рецензованого дослідження.
2. Дискусійним уявляється твердження дисертантки про сумнівний рівень художньо-естетичної вартісності повістей другої групи: «...слабко вмотивовані характери деяких персонажів, роз'єднаність текстової структури, надмірні теоретичні відступи зумовлюють певні прогалини у формуванні художньо-естетичної вартісності повістей нелінійної групи наративних моделей, доводячи, що жанрова плінність пріоритетна для їхнього розуміння» (стор. 219). Ймовірно, авторці слід було наголосити на відмінності принципів творення художнього світу

творів, а не говорити про залежність цінності твору від його наративної моделі.

3. Таблиці в додатках А і Б доречно було б доповнити інформацією про специфіку оприявлення в текстах різних груп базових параметрів повісті, зазначених у дисертації, а саме «виразність приватної, особистісної історії, часто презентованої крізь призму спогаду; відчутне звучання голосу наратора (рідше кількох), який доволі вправно забезпечує плин тексту від імені «Я», хоча й може не бути прямою проєкцією автора-письменника; актуалізація внутрішньої фокалізації в розповідній манері кількох повістярів, завдяки чому вияскравлено позицію героя» (стор. 78).

Ці часткові зауваження й уточнення не впливають на дисертаційну концепцію та висновки, які є досить вираженими й підтвердженими як аналізом текстів, так і теоретичними роздумами.

Загальний висновок. За науковою новизною, актуальністю, теоретичною та практичною цінністю, широтою проведеного дослідження, глибиною аналізу, ступенем обґрунтованості дисертація Ю.О. Резніченко «Наративні моделі української повісті 2010-х років» відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 10.01.2017 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, і це дає всі підстави присудити Юлії Олегівні Резніченко науковий ступінь доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія.

Рецензент

Професор кафедри української літератури
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара,
Д-р філол. наук, доцент

Ірина КРОПИВКО

Підпис д-ра філол. н., доцента Кривко І.В. засвідчую.

Проректор з наукової роботи
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара

Олег МАРЕНКОВ